

Warszawa, 10 stycznia 2024 r.

Dotyczy: konsultacje publiczne Komisji Europejskiej: Ósmy unijny program działań w zakresie środowiska – przegląd śródkresowy

Szanowni Państwo,

Szanowne Przedstawicielki i Przedstawiciele Komisji Europejskiej,

W imieniu Green REV Institute (REV), inicjatora i koordynatora koalicji Future Food 4 Climate, zrzeszającej 103 organizacje społeczeństwa obywatelskiego, chcę przedstawić stanowisko REV w ramach prowadzonych przez KE konsultacji dot. 8. unijnego programu działań w zakresie środowiska - przeglądu śródkresowego.

Sprawozdanie Komisji dla Parlamentu Europejskiego i Rady. Sprawozdanie z postępu prac na temat działań UE w dziedzinie klimatu za 2023 r.

Komisja Europejska w Sprawozdaniu z postępu prac na temat działań w UE w dziedzinie klimatu za 2023 r. wskazuje: “Chociaż poczyniono znaczne postępy, aby zagwarantować, że polityka UE wprowadzi UE na drogę ku gospodarce neutralnej emisyjnie, obawy budzą niedawne tendencje w zakresie emisji w sektorze transportu i **bardzo powolne tempo redukcji emisji w rolnictwie**, a także spadek pochłaniania dwutlenku węgla.”

Jest to wysoce niepokojące, szczególnie, że sama Komisja Europejska ma największy wpływ na działania systemowe w obszarze emisji z sektora żywności m.in., poprzez:

- a) Wspólną Politykę Rolną i system wydatkowania publicznych środków, który kształtuje system żywnościowy i rolnictwo;
- b) opracowanie i wdrożenie legislacji dla zrównoważonego systemu żywności (obecnie w fazie dużego opóźnienia ze strony KE, Sustainable Food System Law);
- c) wdrożenie Dyrektywy w sprawie sprawozdawczości przedsiębiorstw w zakresie zrównoważonego rozwoju (CSRD), tak, aby prawo nakładało na sieci handlowe: dyskonty, supermarkety, hipermarkety, sieci sklepów konkretne zobowiązania związane z ograniczaniem emisji z sektora mleczarskiego, mięsnego. Zgodnie z najnowszym raportem Green REV Institute, Meat us Half Way z grudnia 2023 r.¹ sieci handlowe nie tylko nie wykazują emisji z sektora produkcji mięsa i nabiału, ale także determinują zachowania konsumenckie skierowane na zakupy mięsa, nabiału, jaj poprzez promocje i reklamy;
- d) uwzględnienie kwestii transformacji i przechodzenia do systemów roślinnych we wszystkich aktach legislacyjnych, prawnie, projektowanych rozwiązaniach od umów międzynarodowych poprzez wydatkowanie wszystkich środków publicznych UE, działania edukacyjne.

Zgodnie z raportem Plant Based Treaty Safe & Just: *“ Sposób, w jaki produkujemy żywność na świecie, jest najważniejszą przyczyną przekroczenia granic naszej planety. Jest to największe zagrożenie dla stabilności planety i naszych systemów podtrzymywania życia, od słodkiej wody, zapyłaczy i zdrowia gleby, po generowanie opadów oraz jakość powietrza i wody. Produkcja żywności zagraża naszej przyszłości (Rockström i Gaffney, 2021, 130).*

Według Rockström i Gaffney (2021, 137) do 2030 r. musimy ograniczyć emisję gazów cieplarnianych o 50 procent. Opowiadają się oni za "celem zerowym" i mówią: "Musimy teraz

¹ <https://futurefood4climate.eu/wp-content/uploads/2024/01/Meat-Us-Half-Way-Raport-PL.pdf>

zapewnić zerową ekspansję nowych gruntów rolnych". Jeśli chodzi o sprawiedliwość międzypokoleniową, musimy wcześniej i szybciej ograniczyć emisje w zamożnych krajach i wyznaczyć twardy cel zerowej emisji netto do 2040 roku. Aby osiągnąć odbudowę przyrody i bioróżnorodności, a także zbudować odporność do 2050 roku, rządy muszą pilnie położyć kres utracie lasów i terenów podmokłych do 2030 roku. Gdybyśmy to zrobili, mielibyśmy uporządkowane rozwiązanie, a nie szok i pełną odbudowę do 2050 r. (Rockström i Gaffney, 2021, s 186).

Rockström i Gaffney (2021, 130) wyjaśniają, że polityka żywnościowa jest **około 30 lat** w tyle za sektorem energii, a przy tak krótkim czasie potrzebujemy zmiany paradygmatu i planów działania na wszystkich poziomach: indywidualnym, instytucjonalnym, biznesowym, miejskim, krajowym i globalnym.”²

W Sprawozdaniu³ Komisja Europejska wskazuje także, “**emisje w UE pochodzące z rolnictwa stanowią około jednej dziesiątej całkowitych emisji gazów cieplarnianych, z czego około dwie trzecie pochodzi od zwierząt gospodarskich.** “

Jak wskazuje w **Białej Księdze Sektora Hodowlanego: Smród, krew i lzy dr. Sylwia Spurek:** “Zgodnie z najnowszymi opracowaniami naukowymi sektor hodowlany jest odpowiedzialny w znacznym stopniu za negatywny wpływ rolnictwa na środowisko. W Europie odpowiada za: 78% utraty różnorodności biologicznej na lądzie, 80% zakwaszenia gleby i zanieczyszczenia powietrza (emisja amoniaku i tlenków azotu) oraz 73% zanieczyszczenia wód (zarówno azot, jak i fosfor). (...) Pierwszą kwestią, na którą należy zwrócić uwagę, są emisje gazów cieplarnianych uwalnianych w wyniku funkcjonowania przemysłu hodowlanego. Szacuje się, że przyczynia się ona do globalnych emisji ok. 14,5% gazów cieplarnianych pochodzenia

² <https://plantbasedtreaty.org/safeandjustlaunch/>

³ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?uri=CELEX:52023DC0653>

antropogenicznego. Wśród gazów emitowanych w wyniku funkcjonowania ferm przemysłowych należy wymienić przede wszystkim dwutlenek węgla (CO₂, ok. 9% całości antropogenicznych emisji światowych), metan (CH₄, ok. 3540% światowych antropogenicznych emisji) oraz podtlenek azotu (N₂O, ok. 64%).”⁴

Dodatkową kwestią jest wykorzystanie gruntów w kontekście emisyjności. Zgodnie ze Sprawozdaniem Komisji: “Sektor użytkowania gruntów, zmiany użytkowania gruntów i leśnictwa (LULUCF) odgrywa istotną rolę w osiągnięciu celu UE w zakresie neutralności klimatycznej. W UE ilość gazów cieplarnianych pochłanianych przez sektor LULUCF przekracza ilość gazów cieplarnianych emitowanych przez ten sektor, który w ten sposób powoduje usuwanie znacznych ilości dwutlenku węgla z atmosfery. Sektor ten stanowi również źródło biomateriałów, które zastępują materiały kopalne lub materiały wysokoemisyjne, co jest równie ważne w procesie przechodzenia na gospodarkę neutralną dla klimatu. W ostatnich latach poziom pochłaniania dwutlenku węgla zmniejsza się jednak w niepokojącym tempie.”⁵

Również w kontekście wykorzystywania gruntów konieczne jest wskazanie danych ze wspomnianego raportu Safe and Just. Plant Based Treaty.⁶: “Potrzebujemy co najmniej 75% globalnej pokrywy leśnej w porównaniu do tego, co było w holocenie. Obecny stan wynosi zaledwie 60 procent (...) (Richardson K. , 2023).

Deklaracja w sprawie lasów i użytkowania gruntów zainicjowana podczas COP26 została podpisana przez ponad 140 krajów, reprezentujących 90 procent światowych zasobów lasów. Obejmuje ona zobowiązanie do zatrzymania i odwrócenia procesu wylesiania do 2030 r.: "Ochrona lasów i innych ekosystemów lądowych oraz przyspieszenie ich odbudowy; wdrożenie i, w razie potrzeby, przeprojektowanie polityk i programów rolnych w celu zachęcania do zrównoważonego rolnictwa, promowania bezpieczeństwa żywnościowego i korzyści dla środowiska" (Deklaracja przywódców z Glasgow 2026 w sprawie lasów i użytkowania gruntów). Według UNEP obecne prognozy pokazują, że nie jesteśmy na dobrej drodze do

⁴ <https://futurefood4climate.eu/biblioteka/biala-ksiega-fermy-przemyslowe/>

⁵ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?uri=CELEX:52023DC0653>

⁶ <https://plantbasedtreaty.org/vegandonuteconomics/>

zmiany. "W latach 2021-2022 globalny wskaźnik utraty pokrywy drzewnej spadł o 9,7% do 22,8 mln hektarów (ha) rocznie... Jednak ludzkość nie jest na dobrej drodze do zakończenia i odwrócenia procesu wylesiania do 2030 r., pomimo zobowiązań podjętych przez ponad 100 światowych przywódców w 2021 r. podczas COP26". (UNEP, 2022). W stanie Amazonas, który obejmuje 30 procent brazylijskiej Amazonii, w ciągu jednego roku (od sierpnia 2021 r. do lipca 2022 r.) wylesiono obszar o powierzchni 10 781 km². Deforestacja była spowodowana głównie ekspansją rolnictwa, w szczególności hodowlą krów (Vilani , 2023, 148-151)."

Biorąc pod uwagę wyżej wymienione elementy: kwestię emisji gazów cieplarnianych oraz kwestię wykorzystania gruntów Komisja Europejska powinna pilnie:

- a) dostosować system wydatkowania środków publicznych i projektowania budżetu UE do konieczności przeprowadzenia sprawiedliwej transformacji systemu żywności, przechodzenia do systemów roślinnych dla ludzi, odchodzenia od sektora hodowlanego, z zakończeniem przemysłowego chowu i hodowli zwierząt na pierwszym etapie transformacji. Transformacja rolnictwa i sektora produkcji żywności będzie wymagać przekierowania środków finansowych tak, aby wspierać transformację rolników i rolniczek, wspierać społeczności lokalne, zapewniać bezpieczeństwo żywnościowe i żywności oparte na żywności roślinnej. Oznacza to także głęboką reformę Wspólnej Polityki Rolnej oraz legislacji i polityk UE, w tym umów międzynarodowych, Dyrektywy w sprawie sprawozdawczości przedsiębiorstw w zakresie zrównoważonego rozwoju (CSRD), Dyrektywy ws. emisji przemysłowych, tak aby podmioty kształtujące otoczenie żywności (food environment) oraz koncerny, firmy, podmioty, które działają w sektorze hodowlanym ponosiły rzeczywiste koszty emisji, do których się przyczyniają. Konieczne jest przedstawienie aktów prawnych realizujących i wdrażających ambicje strategii Od pola do stołu, w szczególności rozporządzenia dot. zrównoważonego systemu żywnościowego UE;

- b) pilnie dopracować ramy kolejnych Sprawozdań, tak, aby uwzględniały faktyczny, rzeczywisty wpływ rolnictwa zwierzęcego na emisje i osiągnięcie celów klimatycznych. Sprawozdanie w obecnej formie zawiera bardzo niewiele danych i informacji na temat roli i wpływu sektora hodowlanego na zmiany klimatu.

Sprawozdanie Komisji dla Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów. Pierwsze monitorowanie i prognozy eliminacji zanieczyszczeń 'Drogi do czystszej powietrza, wody i gleby dla Europy'

Pomimo, że Komisja w Sprawozdaniu ⁷wskazuje na dwa ważne cele: eliminacja zanieczyszczeń a zdrowie oraz eliminacja zanieczyszczeń a bioróżnorodność, to kwestia zanieczyszczeń z rolnictwa, w szczególności z rolnictwa zwierzęcego i sektora hodowlanego (szczególnie w kontekście ferm wielkotowarowych, tzw. ferm przemysłowych) w zasadzie się nie pojawiają w tekście, poza: “Głównym obszarem budzącym obawy pozostają emisje amoniaku z rolnictwa, które nadal wymagają znacznie więcej działań w zakresie zmniejszenia emisji i które będą w dużym stopniu zależały od przyjęcia i wdrożenia nowej dyrektywy w sprawie emisji przemysłowych, jak również od rzeczywistego przyjęcia środków związanych z zanieczyszczeniem zaproponowanych przez państwa członkowskie w ich planach strategicznych Wspólnej Polityki Rolnej (WPR).”

Niepokój i zaskoczenie budzi pominięcie kwestii zanieczyszczeń pochodzących z rolnictwa w kontekście zdrowia i jakości życia ludzi oraz w kontekście bioróżnorodności.

W lipcu 2023 r. Posłanka do Parlamentu Europejskiego, dr. Sylwia Spurek przedstawiła projekt rezolucji, który został skierowany przez Przewodniczącą PE Robertę Metsolę pod obrady Komisji Ochrony Środowiska Naturalnego, Zdrowia Publicznego i Bezpieczeństwa Żywności (ENVI) Parlamentu Europejskiego. Niestety Komisja ENVI nie zajęła się projektem, pomimo, że był on popierany przez środowisko naukowe i czołowe organizacje pozarządowe z UE.

⁷ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?uri=COM:2022:674:FIN>

Projekt wskazywał na pilną potrzebę zaadresowania działań ferm zwierzęcych przez UE w kontekście zdrowia i jakości życia ludzi⁸:

“B9-0306/2023

Projekt rezolucji Parlamentu Europejskiego w sprawie zdrowia i życia ludzi mieszkających w pobliżu ferm

Parlament Europejski,

– uwzględniając art. 143 Regulaminu,

- A. mając na uwadze, że działanie ferm hodowlanych narusza prawo do zdrowia, prawo do czystego środowiska i prawo do życia rodzinnego osób mieszkających na wsi;
- B. mając na uwadze, że emisje odorowe działają toksycznie na zdrowie i życie ludzi, w wyniku działalności ferm powstaje siarkowodór i 90% amoniaku w Europie pochodzi z ferm;
- C. mając na uwadze, że фермы są źródłem bakterii i wirusów stanowiących zagrożenie dla ludzi, a większość chorób zakaźnych to choroby odzwierzęce;
- D. mając na uwadze, że фермы emitują wysokie stężenia pyłu zawieszonego;
- E. mając na uwadze, że sektor hodowlany odpowiada za 73% zanieczyszczeń wód wynikających z rolnictwa;

⁸ https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/B-9-2023-0306_PL.html

1. wzywa Komisję do aktualizacji prawodawstwa UE w zakresie: odległości ferm od miejsc życia i aktywności ludzi oraz koncentracji ferm;
2. wzywa Komisję do wzmocnienia kontroli implementacji i stosowania Ramowej Dyrektywy Wodnej 2000/60/WE oraz Dyrektywy 91/676/EWG dotyczącej ochrony wód przed zanieczyszczeniami powodowanymi przez azotany pochodzenia rolniczego w państwach członkowskich;
3. wzywa Komisję do szybkiego zaproponowania zmiany dyrektywy 2016/2284 w sprawie redukcji krajowych emisji niektórych zanieczyszczeń atmosferycznych, aby ustanowić cele redukcji emisji, w tym dla amoniaku produkowanego przez fermy, konieczne dla zagwarantowania prawa do zdrowia, czystego środowiska i życia rodzinnego.”

Wysoce niepokojący jest fakt, że władze UE w sprawozdawczości i politykach pomijają kwestie rolnictwa zwierzęcego i działań sektora hodowlanego. Samo Ministerstwo Zdrowia wskazało w badaniach z 2022 r., że: “Chów zwierząt bez wątpienia nie pozostaje bez wpływu na zdrowie zarówno dla osób pracujących na fermach przemysłowych, jak i osób zamieszkujących w ich sąsiedztwie. Oprócz zagrożeń chemicznych i fizycznych, zagrożenie stanowią szkodliwe czynniki pochodzenia biologicznego, do których zaliczane są mikro i makroorganizmy (bakterie, wirusy, promieniowce, grzyby) oraz wytwarzane przez nie struktury i substancje, wywierające niekorzystny wpływ na człowieka i które mogą być przyczyną dolegliwości i chorób m.in. pochodzenia zawodowego.”⁹

W związku z powyższym widzimy pilną potrzebę zaadresowania i transparentnego przedstawienia wpływu rolnictwa i produkcji zwierzęcej w kontekście bioróżnorodności, w kontekście zdrowia oraz rozpoczęcie działań zmierzających do transformacji rolnictwa

⁹ <https://futurefood4climate.eu/biblioteka/fermy-przemyslowne-vs-zdrowie-min-zdrowia/>

i przechodzenia do systemów roślinnych. Nie będzie to jednak możliwe bez rzetelnego i transparentnego przedstawienia danych i analiz w sprawozdaniach dot. działań dla klimatu.

Wnioski

Komisja Europejska wskazuje ambitne plany i strategie, jednak pomija w działaniach i debacie dot. klimatu rolnictwo i produkcję zwierzęcą. Ma to bezpośredni wpływ na projektowane i wdrażane akty prawne i legislacyjne, które w takiej formie, z pominięciem jednego z motorów katastrofy klimatycznej, społecznej, zdrowotnej, bioróżnorodności są niekompletne i nie będą realizować celów polityki klimatycznej, a tym bardziej budować odporności klimatycznej i sprawiedliwości środowiskowej. Powoduje to dodatkowe zagrożenia i ryzyka związane ze zmianami klimatu, niszczeniem bioróżnorodności, zdrowiem publicznym, wpływem na migracje klimatyczne oraz bezpieczeństwo żywności i żywnościowe. Apelujemy o transparentny przegląd skutków i wpływu systemu produkcji żywności i rolnictwa na wszystkie aspekty klimatyczne, środowiskowe i zdrowotne, oraz wdrożenie koniecznych zmian i reform w trybie pilnym.

Green REV Institute

Green REV Institute to zielony think tank, watchdog klimatyczny działający dla transformacji systemu żywności. Green REV Institute łączy kropki na mapie praw człowieka, praw zwierząt i klimatu. Założony w 2014 r. włącza dla zmiany systemowej osoby aktywistyczne, buduje współpracę i partnerstwa dla transformacji systemu żywności.

Green REV Institute to organizacja członkowska 50by40, Eurogroup for Animals, World Federation for Animals, European Vegetarian Union, Aquatic Animal Alliance, TAPP Coalition, PlantEurope network, OFOP, Niech Żyją, jedna z 10 NGO w EU Platform on Animal Welfare, wspiera Plant Based Treaty.

Green REV Institute zainicjował i jest operatorem pierwszej rzeczniczej koalicji dla naprawy systemu żywności w Polsce Future Food 4 Climate, organizatorem międzynarodowego wydarzenia European Vegan Summit, producentem reportaży Wegańska Warszawa oraz Posłuchaj Wegańskich Biznesów. Green REV Institute włącza młode osoby do działań na rzecz naprawy systemu żywności, edukuje i mobilizuje w ramach Green Advocacy Academy.